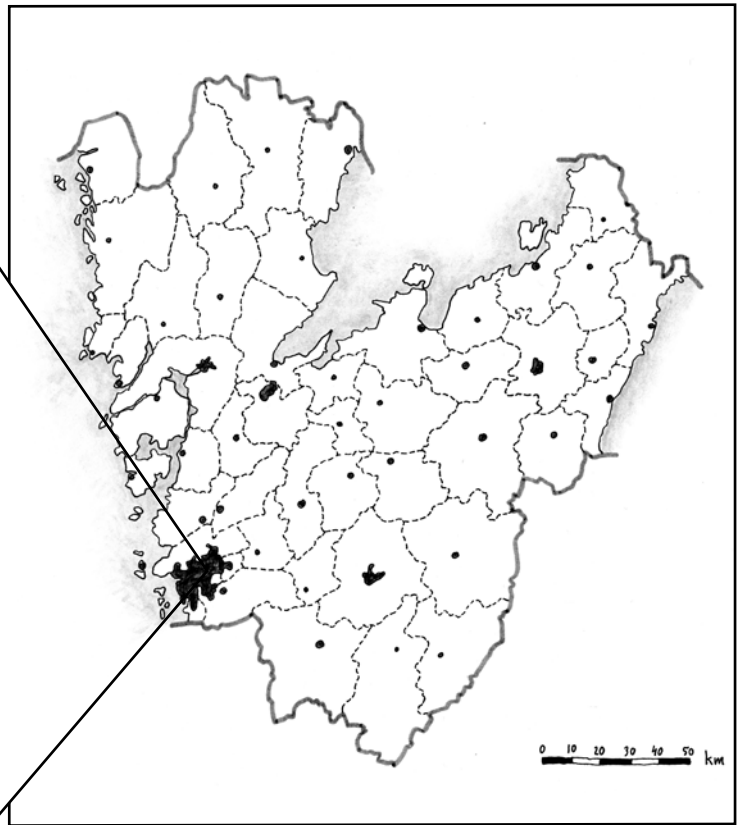
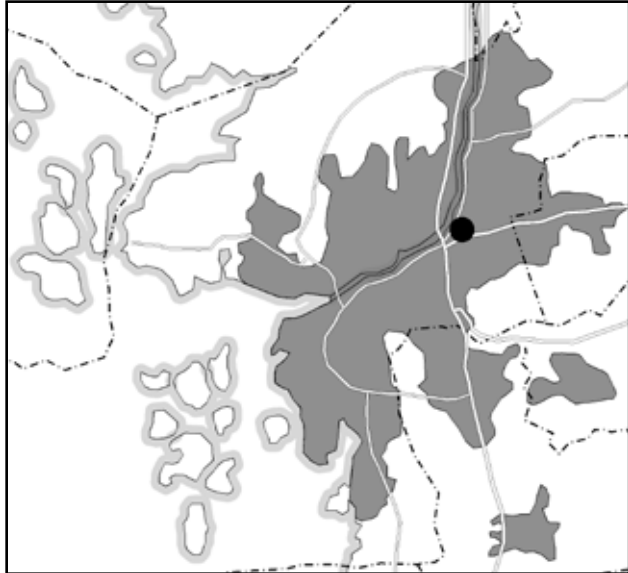

Göteborg 218, Nya Lödöse

Gångtunnel i Gamlestaden. Arkeologisk förundersökning i Göteborgs kommun

Mats Sandin och Tom Wennberg

Göteborg 218, Nya Lödöse

*Gångtunnel i Gamlestaden. Arkeologisk
förundersökning i Göteborgs kommun*

Mats Sandin och Tom Wennberg

**Göteborg 218, Nya Lödöse. Gångtunnel i Gamlestaden.
Arkeologisk förundersökning i Göteborgs kommun.**

Arkeologisk förundersökning

Kulturhistoriska rapporter 78

© Rio Kulturkooperativ 2010

Fastighet: Olskroken 18:7, Gullbergsvass 703:16 , Göteborgs stad, Göteborgs kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-2598-2010

Belägenhet i Rt-90 2,5 gon V: Norr 6406480 m, Öst 1273610 m

Höjd över havet: 0-3 meter

Beställare: Trafikkontoret, Göteborg

Projektnummer: 1026

Projektansvarig: Petra Rudd

Fältansvariga: Mats Sandin och Tom Wennberg

Övrig personal: -

För personalens meriter hänvisas till Rio Kulturkooperativs hemsida.

Fältarbetstid: 2010-03-24 - 2010-03-30

Undersökningsområdets storlek: 2000 m²

Arkiv: Rio Kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen.

Omslagsbild: Mats Sandin övervakar djupschaktning i schakt 1. Schaktningen utförs av Niklas Andersson. Vy mot öster.

Orienteringskarta: Framställd av Rio Kulturkooperativ med data från Map Maker, FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren.

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Kulturkooperativ.

Redigering och layout: Optimal Press

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, Hamburgsund

ISSN 1652-1897

Sökord: Nya Lödöse, stadslager, vallgrav

Rio Kulturkooperativ

Ekelidsvägen 5

457 40 FJÄLLBACKA

www.riokultur.se

rio@riokultur.se

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	5
<i>Inledning</i>	7
<i>Syfte</i>	7
<i>Metod</i>	7
<i>Undersökningsområdet</i>	8
<i>Nya Lödöse</i>	8
<i>Tidigare undersökningar</i>	9
<i>Undersökningsresultat</i>	9
<i>Fynd</i>	13
<i>Analysresultat</i>	13
<i>Tolkning</i>	14
<i>Forskningspotential</i>	14
<i>Pedagogisk potential</i>	15
<i>Antikvarisk bedömning</i>	15
<i>Källor</i>	17
<i>Bilagor</i>	20
<i>1. Schakttabell med fynd</i>	

III. 1. Översiktskarta med platsen för undersökningen markerad, skala 1:50 000.

Göteborg 218, Nya Lödöse

Gångtunnel i Gamlestaden. Arkeologisk förundersökning i Göteborgs kommun

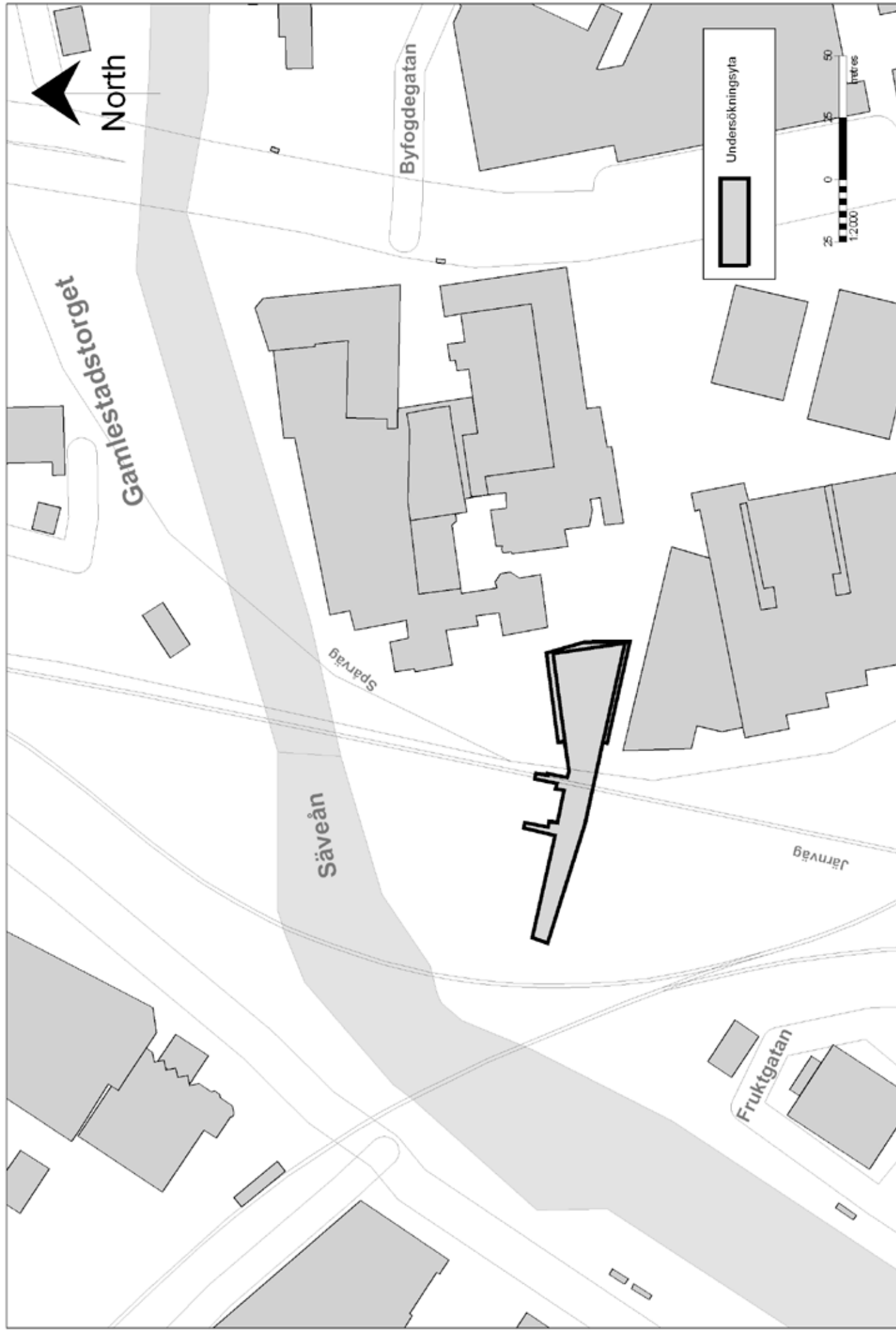
Sammanfattning

Under mars månad 2010 utförde Rio Kulturkooperativ en förundersökning av fornlämning Göteborg 218 i Göteborgs socken och kommun. Förundersökningen föranleddes av planerad byggnation av gång- och cykeltunnel under befintlig järnväg och spårväg. Undersökningsområdet utgjordes av en asfalterad parkeringsplats. Fornlämningen är registrerad i FMIS som stadslager och utgörs av lämningar efter den senmedeltida staden Nya Lödöse. Staden existerade, med undantag för några korta perioder, mellan 1473–1624 då borgarna tvingades flytta in till det nyanlagda Göteborg.

Vid förundersökningen upptogs fem schakt med grävmaskin. I områdets nordöstra del påvisades den yttre delen av stadens vallgrav i form av en nedgrävning med fyllning av organiskt material (gyttja/torv). Vallgravssedimenten visade sig vara bevarade till en tjocklek av

minst 50 cm. I anslutning till vallgraven påträffades liggande virke samt nedslagna pålar. I områdets sydöstra del påträffades ett utkast-/avfallslager, troligen beläget strax utanför vallgraven. I lagret påträffades framförallt yngre rödgods, men även stengods och djurben. Centralt i området framkom två nedgrävda pålar med eventuell koppling till Nya Lödöse eller möjligen den gård som etablerades på platsen under 1600-talet efter att staden upphört. Under recent påförda massor i områdets västra del påträffades vattenavsatta sandlager med organiskt material i form av huggspån och enstaka djurben.

Efter avslutad förundersökning anser Rio Kulturkooperativ att det inom undersökningsområdet finns bevarad fornlämning och att ytan bör bli föremål för särskild undersökning vid en eventuell exploatering.

III. 2. Översiktskarta som visar närområdet kring undersökningsområdet, skala 1:2000.

Inledning

I samband med planläggning av en gång- och cykeltunnel i anslutning till järnväg och spår-
väg utförde Rio Kulturkooperativ en förundersökning i närheten av Gamlestadens fabriker under mars månad 2010, *illustration 1 och 2*. Fornlämningen är av Riksantikvarieämbetet benämnd Göteborg 218 i Göteborgs socken och kommun och består av stadslager efter Nya Lödöse. Staden grundades 1473 och upphörde under 1620-talet i samband med grundandet av nuvarande Göteborg.

Syfte

Förundersökningens huvudsyfte var att förse länsstyrelsen med ett fördjupat kunskapsunderlag inför provning av arbetsföretaget enligt 2 kap. 12 § KML. Syftet var att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet. Vidare var syftet att beskriva fornlämningens art och innehåll med hänsyn till fornlämningens antikvariska bevarandevärde samt dess pedagogiska och vetenskapliga potential. Eftersom förundersökningen utfördes som ett led i borttagandet bedömdes ambitionsnivån som hög.

Det äldre kartmaterialet indikerade att Nya Lödöses vallgrav med stor sannolikhet hade sin sträckning inom området. Vid en georadarundersökning i området i samband med förarbetena inför utbyggnaden av Norge/Vänerbanan påträffades anomalier vilka tolkades som Nya Lödöses vallgrav, *Wennberg 2007a*.

Metod

Ingen särskild uppdelning i intensiva respektive extensiva ytor angavs inom undersökningsområdet men delen väster om banvallen bortprioriterades med hänsyn till tidigare undersökningsresultat i området, *Wennberg 2007a*. Den ursprungliga planen var att gräva längre schakt i områdets norra och östra kant för att fånga den eventuella vallgraven i profilen. I övrigt planerades schakten jämnt spridda över ytan i syfte att avgränsa fornlämningen inom undersökningsområdet. De ursprungliga planerna gick inte att genomföra med hänsyn till

framförallt två faktorer. Markägaren krävde att tung trafik skulle kunna köra genom området dagtid under hela tiden för undersökningen. Detta omöjliggjorde långschakt. Det andra skälet var att en större betongplatta till en idag riven industribyggnad sträckte sig över områdets östra del. Denna betongplatta framkom i två av sökschakten och var över en meter tjock och kunde inte avlägsnas inom ramen för den aktuella undersökningen. Olyckligtvis var denna östra del av området den mest intressanta. Vid förundersökningen grävdes slutligen fem schakt med grävmaskin, vilka fick en godtagbar spridning över området trots ovan redovisade faktorer.

Schakt och kontexter mättes in med GPS. Schaktprofilerna dokumenterades genom lagerbeskrivning och fotografering. Schakt 3 och 5 dokumenterades även med ritade profiler. Inga anläggningar undersöktes. Fyndförande lager undersöktes för hand. Undersökningen utfördes med målsättningen att förstöra så lite som möjligt inför en eventuell särskild undersökning. Fynd sorterades och beskrevs i fält och återdeponerades därefter i respektive grävenhet. Inför förundersökningen hade konserveringsbehov uppskattats för fyra fynd. Inga fynd påträffades som krävde konservering.

I undersökningsplanen fanns även medel avsatta för två dendrokronologiska analyser. Dessa var främst avsedda för att urskilja lämningar yngre än tiden för staden. Inga prover insamlades eller skickades.

Sannolikheten att stöta på Nya Lödöses vallgrav ansågs som mycket stor. Sedimentlager i vallgravar är en stor kunskapsbank och potentialen för diatomé och pollenanalyser är hög. Nyligen genomförda undersökningar i vallgraven vid Gamla Älvsborg har visat att denna metod har stor potential att ge ny information att beskriva omgivande miljö och förklara sedimenteringsprocesser. Kontakt upprättades med kvartärgeolog Jan Risberg, Stockholm universitet, för att bedöma vallgravssedimentets vetenskapliga potential inför eventuella vidare undersökningar.

Förmedling

Ingen förmedling planerades inför undersökningen. Intresserade förbipasserande personer fick dock kortare presentationer av undersökningens målsättning och Nya Lödöses historia.

Undersökningsområdet

Det aktuella området var beläget vid Gamlestadens fabriker söder om Sävån, *illustration 1 och 2*. Undersökningsområdet bestod av en asfalterad parkeringsplats samt en genomfartsväg. Inom området fanns även mindre planteringar vilka avgränsade olika delar av parkeringsområdet.

Den sydvästra delen av Nya Lödöde har varit ett intensivt nyttjat industriområde ända sedan 1729 då bröderna Sahlgren byggde upp sin sockerbruksverksamhet här. Sockerbruket lades ner 1835. Från mitten av 1800-talet och fram till 1970-talet fanns en omfattande spinneriverksamhet på platsen och området kom senare att slutligen bli helt igenbyggt, *illustration 3*. Inom den östra delen av det aktuella området har tidigare funnits en större byggnad uppförd 1915, ett väveri tillhörande textilindustrin. Denna byggnad revs 1973.

Fornlämningarna i omgivningen härrör från vitt skilda tidsavsnitt. På höjderna runt dalgången finns stenåldersboplatser samt gravfält och stensättningar från järnåldern. Öster om staden ligger Kvibergs gamla bytomt och i sydost ligger den medeltida kyrkoruinen av Härlanda kyrka. Samtida med Nya Lödöse är den så kallade Hospitalskyrkogården vilken ligger strax norr om stadsområdet.

Det aktuella undersökningsområdet berör framförallt vallgraven och eventuellt delar av stadslager i stadens sydvästra del. På kartor från slutet av 1600-talet finns det även gårdsbebyggelse inom det gamla stadsområdet.

Nya Lödöse

Undersökningen berörde Nya Lödöse (Göteborg 218) vilken utgörs av stadslämningar från senmedeltid till tidigt 1600-tal. Staden kallas även Nylöse och existerade mellan åren 1473-1624 och är Göteborgs direkta föregångare,

Efter freden 1570 flyttar man tillbaka till stadens ursprungliga läge vid Säveåns mynning. I slutet av 1500-talet beräknas befolkningen uppgå till cirka 1500 individer och analyser av skelettmaterial antyder en medellivslängd på cirka 35 år, *Strömbom 1924, Huggert & Lewin 1967a och b*. Tänkeböckerna visar en i huvudsak svensk befolkning men även invånare med norskt, danskt, tyskt, engelskt, skotskt, holländskt, flamländskt och frisiskt, kanske även livländskt ursprung, finns omnämnda, *Grauers 1923, Huggert & Lewin 1967a*. Nya Lödöse har under sitt sluteskede således en mycket varierad befolkning vilket understryker dess betydelse som handelsstad. Nya Lödöse upphör slutligen officiellt 1624 då stadsrättigheterna övergick till det nyanlagda Göteborg.

Tidigare undersökningar

Delar av Nya Lödöse är idag utgrävda vilket framförallt har skett vid två större undersökningar, *Järpe 1984*. Det är framför allt bebyggelsen norr om Säveån som delvis dokumenterats arkeologiskt. Sixten Strömbom gjorde utgrävningar 1916-1918 (1924). Även anläggandet av en större trafikplats föranledde en omfattande arkeologisk insats 1965-71, *Järpe 1984*. Strömboms undersökningar är väl publicerade genom Göteborgsutställningens jubileumspublikation, men de undersökningar som skedde mellan 1965-71 har inte nämnvärt presenterats i genomarbetad form. Göteborgs Stadsmuseum undersökte 2005-2007 de västra delarna av fornlämningsområdet i samband med utbyggnad av dubbelspår och triangelspår, *Wennberg 2005, 2006, 2007a, 2007b*. Det skall understrykas att den södra delen av staden är mycket sporadiskt undersökt.

Perioden är relativt dåligt undersökt i regionen och jämförbara samtida utgrävningar är genomförda i Kungahälla, Marstrand, Brätte och Ny Varberg.

Undersökningsresultat

Sammanlagt grävdes fem schakt, *illustration 4 och bilaga 1*. Vid undersökningen påträffades lämningar från fyra tidshorisonter. Omvänt kronologiskt är dessa den intensiva industri-

perioden under 1800-tal och tidigt 1900-tal, sockerbruksperioden under 1700-talet, tiden för Nya Lödöse och älvsediment äldre än Nya Lödöse.

Den intensiva industriperioden under 1800-tal och tidigt 1900-tal

I samtliga schakt påträffades ett cirka 0,5 meter tjockt svart grusigt lager med material från slutet av 1800-talet och tidigt 1900-tal. Bland annat hittades en skärva av flintgodsservisen Svea som framställdes på Göteborgs Porslinsfabrik under 1900-talets början. Detta lager är med all sannolikhet avfall efter industrin inom området, vilket använts som utfyllnadsmassor.

I schakt 1 och 4 påträffades grundmurar efter en byggnad vilken korresponderar med byggnad nummer 30, *illustration 3 och 4*. I schakt 2 påträffades ett fundament till en mindre skorsten vilken ligger centralt i ovan beskrivna byggnad. Den större industribyggnad som uppfördes 1915 påträffades i schakt 3 och schakt 5 i form av en betongplatta med påguten väggbalk, *B6 illustration 3 och illustration 4*. Denna betongkonstruktion omöjliggjorde vidare undersökningar i hela sin utbredning inom undersökningsområdet.

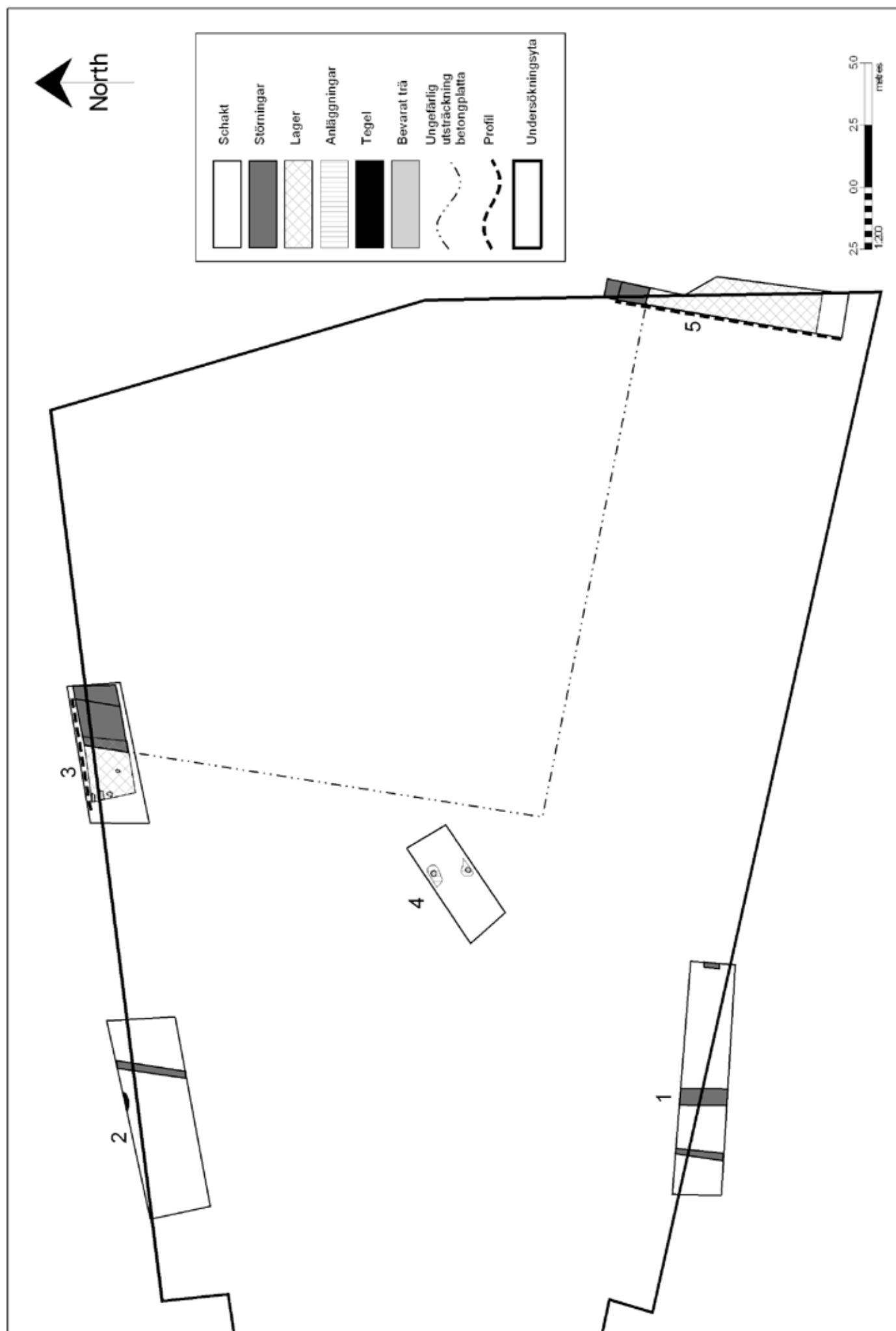
I flertalet av schakten påträffades även dagvatten-/avloppsledningar vilka genomskurit området under senare tid.

Sockerbruksperioden, 1700-talet

I flertalet av schakten påträffades ett cirka 0,3 meter tjockt lager som bestod av mörkbrun sand. I detta lager påträffades bland annat tegel, stengods, ostindiskt porslin och äldre flintgods, bland annat engelskt Creamware. Lagret är med all sannolikhet markhorisonten från tiden för Nya Lödöses upphörande på 1620-talet fram till och med 1800-talets början. Möjligen kan de nedre delarna vara samtida med Nya Lödöse.

Tiden för Nya Lödöse

Från tiden för Nya Lödöse påträffades rester efter den vallgrav som omgärdat staden samt ett utkastlager, beläget utanför vallgraven,

III. 4. Plankarta med schakt och lämningar, skala 1:200.

Ill. 5. Schakt 3 mot norr. Vid mätstickans nedre del anas vallgravssedimentet. Betongsula från byggnad uppfört 1915 syns till höger i bild.

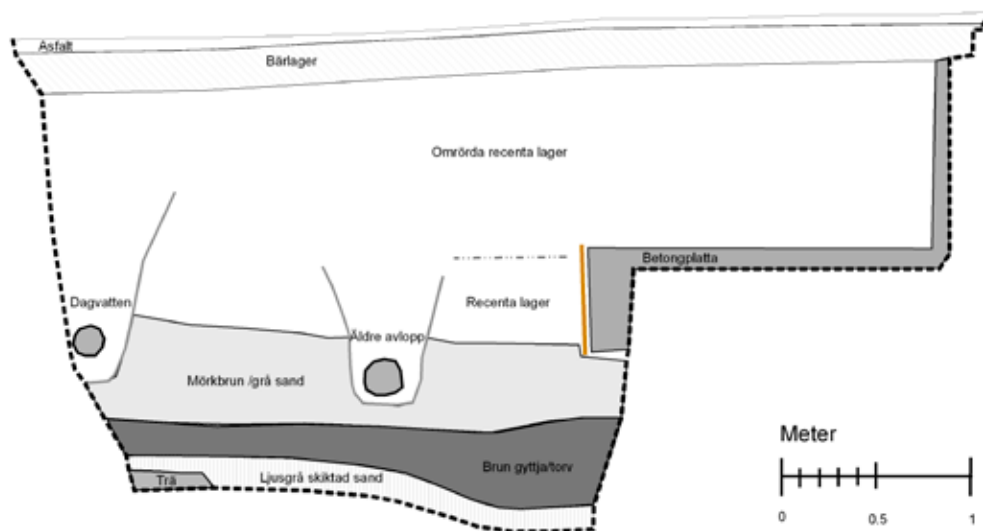
med fynd som kan knytas till befolkningen i staden.

I schakt 3 påträffades de yttre delarna av vallgraven, *illustration 4, 5 och 6*. Den framkom som ett lager med mycket hög organisk halt (gyttja/torv) vilket blev tjockare och djupare i nordostlig riktning. Lagret var i sin tunnaste del cirka 0,20 meter och i sin mäktigaste del 0,50 meter. Lagret fortsatte in under den ovan nämnda betongplattan vilket medför att den maximala tjockleken i nuläget är okänd, *illustration 6*. En skärva yngre rödgods påträffades i sedimentet vilket i övrigt var fyndtomt. Bara en mindre del genomgrävdes dock. I sedimentet i schaktets västra del påträffades två liggande stockar samt två nedslagna pålar. De liggande stockarna hade en närmast öst-västlig riktning vilket möjligen representerar vallgravens utbredning i det aktuella området.

I schakt 5 påträffades ett torvigt lager som påminde om vallgravssedimentet i schakt 3, *illustration 4, 7 och 8*. Lagret var täckt med ett lager av lera. I ytan av torven framkom relativt rikligt med fynd vilka framförallt bestod av yngre rödgods, *illustration 10*. Bland fynden fanns även några skärvor stengods och några benbitar. Lagret tolkas som ett avfalls-/ukastlager från Nya Lödöse.

I schakt 4 påträffades två stolpar med tillhörande stolphål. Stolparna var cirka 0,22 meter i diameter och stolphålen cirka 0,70 meter, *illustration 4 och illustration 9*. Tyvärr var stolparna hårt nedbrutna vilket omöjliggjorde eventuell dendrokronologisk datering. De är dock stratigrafiskt låsta till 1700-tal eller äldre. En koppling till Nya Lödöse kan inte uteslutas.

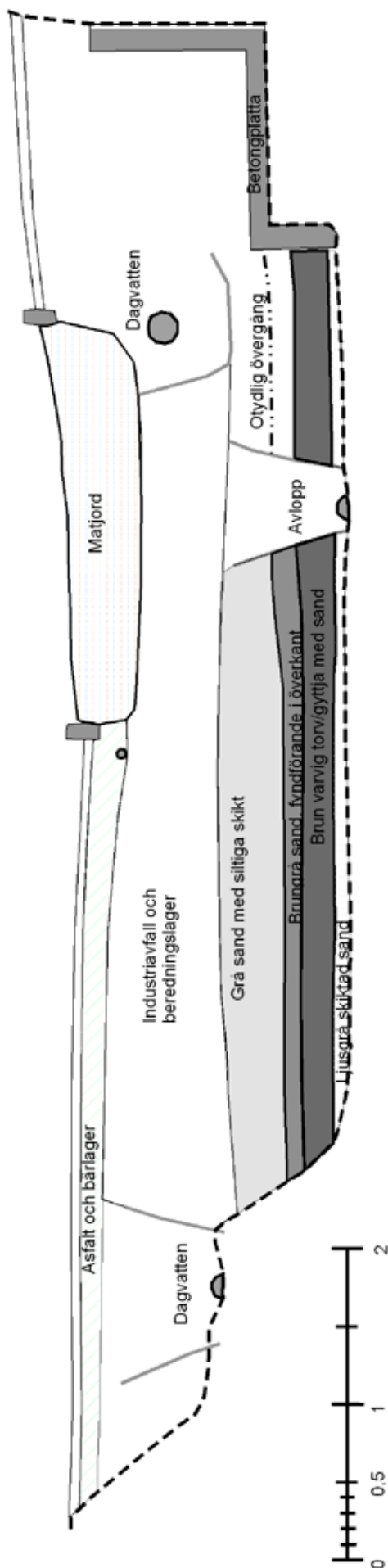
I östra delen av schakt 1 framkom ett cirka 0,20 meter tjockt lager, 1,3 meter under marknivån. Lagret bestod av mörkbrun sand med

III. 6. Profiliritning över schakt 3 mot norr. Skala 1:40.

III. 7. Södra delen av schakt 5, mot väster.

III. 8. Profilritning över schakt 5, mot väster. Skala 1:40.

ljusare strimmor med inslag av huggspån, tegelfragment och enstaka ben. Lagret innehöll mycket organiskt material i över- och underkant och var mycket tydligt vattenavsatt. Lagrets stratigrafiska relation talar för att lagret sannolikt är samtida med tiden för Nya Lödöse, *bilaga 1*.

Älvsediment äldre än Nya Lödöse.

I samtliga schakt påträffades skiktad gulbrun och grå sand. Denna är med all sannolikhet äldre än Nya Lödöse. Dessa skiktade lager har troligen bildats genom de sedimentbildande processer i älvarmen mellan Marieholm och fastlandet samt vid Sävveåns utlopp i älven, vilka tillsammans byggt upp skiktade sandbankar, *bilaga 1*.

Fynd

Här redovisas endast de fynd som kan knytas till tiden för Nya Lödöse. I överkanten av vallgravssedimentet i schakt 3 påträffades en skärva av yngre rödgods med invändig blyglasyr. I schakt 5 påträffades en fyndrik horisont vilken tolkades som ett ukastlager/avfalls-lager beläget utanför vallgraven. Endast en liten yta av lagret undersöktes. Av de fynd som framkom var 16 odekorerade skärvor från yngre rödgods där merparten härrör från trefots-grytor, *illustration 10*. Vidare påträffades två skärvor rhenländskt stengods. I lagret framkom även fem benfragment varav tre brända. Två av benen var från större köttdjur i storlek med nöt, varav ett var tydligt mörkspaltat.

Inga fynd togs omhand vid förundersökningen. Samtliga fynd återdeponerades.

Analysresultat

Kvartärgeolog Jan Risberg vid Stockholms universitet har bedömt vallgravssedimentens potential inför eventuella vidare undersökningar. Innehållet verkar domineras av höghumifierat organiskt material blandat med silt och sand. De kiselmikrofossil som hittades utgörs av Hantzschia amphioxys (en terrest art) och fytoliter. Tolkningen blir därmed att materialet har avsatts i en terrest miljö och sannolikt bör klassificeras som torv. Några pollen kunde inte

III. 9. Stolpar och stolphål i schakt 4. Stolparna är nedgrävda i äldre älvsediment bestående av fin sand. Lodbild med sydöst uppåt i bild.

iakttas vid den hastiga genomgången. Normalt brukar bevarandegraden för organiska mikro-fossil vara dåliga i sådana sammanhang. Om det inte finns andra typer av sediment som låser detta lager genom överlagring så bedöms en diatomé- och pollenanalys som osäker inför en eventuell vidare undersökning. Viktigt i detta hänseende är att provet har tagits i vallgravens yttre grundare del. Därmed är provet inte representativt för vallgraven som helhet.

Tolkning

Allt tyder på att vallgraven som omgärdat Nya Lödöse påträffades i undersökningsområdets nordöstra del. Med största sannolikhet är det de yttre delarna av vallgravssystemet som ligger dolt under den påträffade betongplattan från tidigt 1900-tal. Förundersökningen påvisade även lämningar utanför vallgraven vilka bestod av fyndförande lager samt stolpar och

liggande virke med i nuläget oklar funktion och datering. Inget tyder på att några delar av stadsbebyggelsen kommer att beröras av aktuell exploatering.

Forskningspotential

Med hänsyn till de nyligen genomförda undersökningarna av vallgraven vid Gamla Älvsborg (Göteborg 185) anses den vetenskapliga potentialen vara mycket hög. Frågeställningar bör beröra vallgravens konstruktion och utsträckning samt dess olika faser och igenfyllnadsprocesser. Den av Gustav Vasa omtalade rasbenägenheten bör även ingå i ett vidare resonemang, *Strömbom 1924*.

Komparativa analyser gällande diatoméer och pollen kan ge svar angående vallgravens konstruktion och användande samt omlandets utseende under berörda tidsepoker. I och med att Jan Risberg anser att det finns risk att de

Ill. 10. Ett urval av fynd från schakt 5. Merparten består av yngre rödgods. Uppe till vänster syns två stengods-skärvor.

prov som insamlas ej kommer att innehålla bevarat material till en diatomé- och pollenanalys kan denna metod eventuellt anses som onödig. Dock bör det framhållas att förundersökningen endast berört en marginell del av vallgravens yttre kant. Därmed är inte lagerstratigrafin ovan vallgravssedimenten säkerställd. I en djupare del av vallgraven kan bevarandegraden av sediment vara större ifall det där finns en anaerobisk (syrefattig) miljö. Vid en särskild undersökning bör därmed en diatomé- och pollenanalys ingå, men med förbehållet att bevarandegraden av organiskt mikrofossil är tillräcklig.

Pedagogisk potential

Inför en eventuell särskild undersökning anser Rio Kulturkooperativ att den pedagogiska po-

tentialen är hög. Detta baserat på följande grunder: lämningens historiska tyngd; området genomkorsas av många människor; fornlämningen ligger i en stadsdel där det finns många intresserade organisationer och företag.

Till detta bör framhållas att allmänhetens kunskap om Göteborgs föregångare Nya Lödöse generellt verkar vara mycket låg. En genomtänkt pedagogik anses därmed vara av största vikt vid genomförande av utgrävningar på platsen.

Antikvarisk bedömning

Efter avslutad förundersökning anser Rio Kulturkooperativ att det inom undersökningsområdet finns bevarade lämningar och att ytan bör bli föremål för särskild undersökning vid en eventuell exploatering.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap. i Lag om kulturminnen mm (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i fast forn-lämning lämnas till länsstyrelsen.

Källor

Litteratur

Andersson, Hans	1973	<i>Nya Lödöse – Gamlestaden fem hundra år</i> . Kungsbacka.
Huggert, Anders & Thord Lewin	1967a	<i>Antropometiriska undersökningar av skelettfynden från utgrävningarna av Nylöse kyrka 1965</i> . Anatomiska Institutionen, Göteborgs Universitet, Göteborg.
Huggert, Anders & Thord Lewin	1967b	<i>Medicinska och sociala förhållanden bland befolkningen i Nya Lödöse</i> . Anatomiska Institutionen, Göteborgs Universitet, Göteborg.
Järpe, Anna	1984	<i>Nya Lödöse. Medeltidsstaden 60</i> . Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer.
Kihlberg, Stefan	1997	<i>Nya Lödöse. Staden vid åmynningen. Fynd 97 1-2</i> . Göteborgs Stadsmuseum och Fornminnesföreningen i Göteborg.
Lilienberg, Albert	1928	<i>Stadsbildningar och stadsplaner i Götaälvs mynningsområde från äldsta tider till omkring adertonhundra</i> . Skrifter utgivna till Göteborgs stads trehundraårsjubileum 7. Göteborg.
Sven Grauers. (red)	1923	<i>Nya Lödöse tänkeböcker 1586-1621</i> . Skrifter utgivna till Göteborgs stads trehundraårsjubileum; 6. Göteborg 1923, XXVII + 715 s. Göteborg. 1923.
Scander, Ralph	1966	<i>Vad krönikor kan ställa till. Nya Lödöses flyttning till Älvsborgs slott på 1540-talet. Göteborg förr och nu</i> . Göteborgs hembygdsförbunds skriftserie IV. S. 71-90.
Scander, Ralph	1970	<i>Tre namn - En stad. Återuppbyggnaden av Älvsborg-Gullberg- Nya Lödöse efter 1570. Göteborg förr och nu VI</i> . 1970. Göteborg.
Strömbom, Sixten	1924	<i>Forskningar på platsen för det forna Nya Lödöse (1915-1918)</i> . Stadskronika, grävningsberättelse, fyndkatalog. Göteborg.
Strömbom, Sixten	1952	<i>Smärre meddelanden : Nya Lödöse-konturen på David Lydinghielms karta av 1677. Göteborgs och Bohusläns Fornminnesförenings tidskrift 1949-1950</i> . Göteborg.
Wennberg, Tom	2005	<i>Kulturlager vid Nya Lödöse</i> . Göteborg 218. Arkeologisk rapport 2005:6. Göteborgs Stadsmuseum.
Wennberg, Tom	2006	<i>Triangelspåret - arkeologisk förundersökning</i> . Göteborg 218. Arkeologisk rapport 2006:11. Göteborgs Stadsmuseum.
Wennberg, Tom	2007a	<i>Dubbelspåret – Gamlestaden</i> . Göteborg 218. Arkeologisk rapport 2007:13. Göteborgs Stadsmuseum.
Wennberg, Tom	2007b	<i>Triangelspåret – Marieholm</i> . Göteborg 218. Arkeologisk rapport 2007:14. Göteborgs Stadsmuseum.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell med fynd

Djupmått i cm och schaktets storlek i meter, jmf. illustration 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 och 10.

Schakt 1 (10x1,7 m)

0-30	Asfalt/bärlager
30-115	Svart industriavfall, i huvudsak bestående av grus, tegel och slagg. Troligen tidigt 1900-tal.
115-130	Mörkbrun sand med tegelstenar, tegelpannor, porslin, glas och stengods. Lagret är troligen markhorisont under 1700/1800-tal
130-150	I schaktets östra del framkom mörkbrun sand med ljusare linser med inslag av huggspån, tegelfragment och enstaka ben. Mycket organiskt material i över- och underkant och lagret är tydligt vattenavsatt. Mycket talar för att lagret är samtida med Nya Lödöse. I schaktets västra del bestod lagret av gulbrun strimmig fin sand.
150-	Grå sand med obearbetad trä och strandvegetation. Äldre strandsediment

Kommentar: Inga fynd med säker datering. Huggspånen kan dock härröra från Nya Lödöse. Tvärs igenom schaktet i nord-sydlig riktning gick en avlopps-/dagvattenledning i stengods. I söder påträffades en grundmur av stenblock från en industribyggnad.

Schakt 2 (8x1,7 m)

0-30	Asfalt/bärlager
30-35	Äldre asfalt
35-155	Svart industriavfall, i huvudsak bestående av grus, tegel och slagg. Troligen tidigt 1900-tal.
155-185	Mörkbrun sand med tegelstenar, tegelpannor och ostindiskt porslin. Lagret är troligen markhorisont under 1700/1800-tal
185-(255)	Gulbrun strimmig fin sand.

Kommentar: Inga fynd. I schaktet påträffades en äldre avlopps-/dagvattenledning samt ett fundament till en mindre skorsten, troligen tillhörande den industribyggnad som påträffats i schakt 1.

Schakt 3 (5x1,7 m)

0-30	Asfalt/bärlager
30-170	Omrörda recenta lager
170-210	Mörkbrun/grå sand. Lagret är troligen markhorisont under 1700/1800-tal
210-260	Brun gyttja/torv. Vallgravs-sediment, tunnare av söderut till ca 0,2 meters tjocklek. En skärva yngre rödgods
260-(300)	Ljusgrå skiktad sand.

Kommentar: Vallgravsedimentet täckte hela den öppnade ytan och var tjockare i norr. I lagret påträffades en skärva yngre rödgods med invändig blyglasyr. I söder och väster även liggande virke och nedslagna pålar.

Schaktet avgränsades i öster av en betongplatta tillhörande en industribyggnad från 1915/1916.

Schakt 4 (5x1,7 m)

0-50	Asfalt/bärlager
50-80	Svart och lerigt industriavfall, i huvudsak bestående av grus, tegel och slagg. Troligen tidigt 1900-tal.
80-110	Mörkbrun sand med tegelstenar, tegelpannor, porslin, creamware och yngre rödgods. Lagret är troligen markhorisont under 1700/1800-tal
110-140	Gulbrun strimmig fin sand.
140-155	Brun siltig gyttja med kolstänk
155-(175)	Ljusgrå skiktad sand

Kommentar: Inga fynd. I schaktet påträffades två stolphål med bevarade stolpar (ca 22 cm i diameter), men mycket förmultnade. Stolphålen var stratigrafiskt yngre än den ljusbruna sanden. I västra delen av schaktet påträffades en yngre grundmur av stenblock.

Schakt 5 (9x1,7 m)

0-50	Asfalt/bärlager
50-100	Svart och lerigt industriavfall i huvudsak bestående av grus, tegel kalkbruk och slagg. Troligen tidigt 1900-tal.
100-130	Grå sand med med siltiga skikt. Nedersta decimetern är mycket lerigt.
130-145	Brungrå sand, fyndförande i överkant.
145-165	Brun varvig torv/gyttja med sand.
165-(175)	Ljusgrå skiktad sand.

Kommentar: Under den grå sanden och lerlagret påträffades en fyndrik horisont innehållande rödgods, stengods och ben med sannolik proveniens från Nya Lödöse. I norra delen av schaktet påträffades en betongplatta tillhörande en industribyggnad från 1915/1916.

